

2006-2007

Creaties

DoelenEnsemble . Orkest de Volharding

Jussi Jaatinen . Irvine Arditti

Finsterer, Francesconi, Adriaansz, Ives, Laman

vrijdag 22 september 2006

**de
Singel**

Internationaal
Kunstcentrum

Orkest de Volharding © Jarko Aikens

Creaties . Seizoen 2006-2007

**DoelenEnsemble . Orkest de Volharding olv. Jussi Jaatinen
vrijdag 22 september 2006**

I Solisti del Vento . Bart Moeyaert
vrijdag 10 november 2006

Blindman . Quatuor Danel
vrijdag 24 november 2006

Champ d'Action olv. Luc Brewaeyts
zaterdag 2 december 2006

Spectra Ensemble olv. Filip Rathé
donderdag 18 januari 2007

Spiegel Strijkkwartet . Liu Fang
donderdag 8 februari 2007

Champ d'Action en Studenten Conservatorium Antwerpen
olv. Vinko Globokar
donderdag 10 mei 2007

deFilharmonie . Collegium Vocale Gent . Choeur Symphonique de
Namur olv. Philippe Herreweghe
vrijdag 8 juni 2007 . Kathedraal Antwerpen

DoelenEnsemble . Orkest de Volharding
Jussi Jaatinen muzikale leiding . **Irvine Arditti** viool

Hard Target

Wim Laman (°1946)
Vortex (1993, Belgische creatie) 12'

Charles Ives (1874-1954)
The Unanswered Question (1908) 8'

Mary Finsterer (°1962)
Constans (1995, Belgische creatie) 20'

pauze

Peter Adriaansz (°1966)
Structure II (2005, Belgische creatie) 20'

Luca Francesconi (°1956)
Body Electric (2006, Belgische creatie) 20'

begin concert **20.00 uur**
pauze omstreeks **20.45 uur**
einde omstreeks **21.50**

de reeks Creaties wordt gesteund door SORODHA / Société Royale
d'Harmonie

inleiding door **Jelle Dierickx . 19.15 uur . Kleine Zaal**
teksten programmaboekje **Jelle Dierickx**
coördinatie programmaboekje **deSingel**

Cd's

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door
't KLaverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70
www.tklavervier.be

Foyer deSingel

enkel open bij avondvoorstellingen in Rode en/of Blauwe Zaal
open vanaf 18.40 uur
kleine **koude of warme** gerechten te bestellen v r 19.20 uur
broodjes tot net v r aanvang van de voorstellingen en tijdens
pauzes

Hotel Corinthia (Desguinlei 94, achterzijde torenged w ING)

- Restaurant HUGO's at Corinthia
open van 18.30 tot 22.30 uur
- Gozo-bar
open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur
deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw
toegangsticket van deSingel voor diezelfde dag

Hard Target

Als het DoelenEnsemble en het orkest De Volharding samen een concert geven, ligt het schijnbaar voor de hand om het programma de titel 'Hard Target' te geven aangezien het een samenvoeging is van beide namen. De vlag dekt echter ook op andere manieren de lading. Het uiteindelijke einddoel van het concertprogramma is immers niet makkelijk te bereiken, noch voor het ensemble, noch voor de luisteraars. De gepresenteerde muziek wringt, worstelt, mijmert, vloekt en schettert. Zowel musici als toehoorders dienen te volharden in de sonore wandeling. Het uitzicht op het einde van die tocht is immers verbluffend.

De '**Vortex**' van **Wim Laman** sleurt de oren van de luisteraar als het ware door alle mogelijke klankregisters. Deze autodidact herwerkte in 1993 de compositie 'Draaikolk' (1983-84) en maakte er een nog grimmigere muzikale rit van. De luisteraar wordt meegeleid tussen Scylla en Charybdis en moet daarbovenop ook nog eens de zang van de sirenen doorstaan. In dit werk vertrekt Laman van de toon E. Dat wordt het middelpunt van de compositie en hoe de muzikanten ook sleuren en trekken, ze worden telkens opnieuw naar dat punt toegezogen.

Eenmaal ingezien wordt dat het middelpunt niet te vermijden is, gaat de muziek opnieuw de stilte in.

Ook de Amerikaan **Charles Ives** wist van muziek een spannende gebeurtenis te maken. De 'softies' en de 'play-it-pretty-minds' kregen van hem geen respijt. In zijn memoires protesteert hij veelvuldig tegen de overheersende muzikale zoetigheid. Hij wou weg van de "muziek die hersenen en oren masseert, die het lichaam week maakt en ervoor moet zorgen dat dametjes hun geld uitgeven." Voor Ives was consonantie of welluidendheid

een relatief iets. Het is “enkel een leuke naam voor een leuke gewoonte.” Hij staat dan ook te boek als de componist die voor het eerst tal van nieuwe muzikale technieken uitprobeerde die later in de twintigste eeuw schering en inslag zouden worden: clusters, polytonaliteit, polyritmiek, het invoegen van tal van citaten en het gebruik van meerdere melodieën tegelijkertijd. Men mag zich echter niet blindstaren op deze technische aspecten. Ives beschikte immers over een gans gamma aan stijlen, van tonale werken tot de vermelde nieuwigheden. Belangrijk is dat hij telkens opnieuw boeiende muziek wist te verzinnen. Dit komt mede doordat hij zijn creatieve geest nooit in een keurslijf heeft moeten of willen dwingen. Deze virtuoze organist, die na zijn studiejaren in zijn levensonderhoud voorzag als verzekeringsagent, groeide op met een mix van protestantse kerkmuziek en muziek voor brassbandmuziek. Daarnaast had de muzikaal uiterst begaafde vader van Ives een beslissende invloed op zijn zoon. Eén van de adagiums die hij van hem meekreeg was dat je eerst een fuga moest kunnen schrijven op de juiste manier en dat je het daarna wel eens op de foute manier kon proberen. Maar zelfs op de ‘verkeerde wijze’ moest je weten wat je aan het doen was en waarom je het deed. Dat stimuleerde de jonge Ives tot tal van verkenningstochten met kennis van zaken en met het bekende resultaat.

‘**The Unanswered Question**’ uit 1908 van Charles Ives behandelt letterlijk ‘De Grote Vraag’. In de inleiding tot deze compositie schrijft Ives dat de strijkers de “stilte der druïden” verklanken, de sjamanen die “niets weten, niets zien en niets horen”. De trompet stelt bovenop dit geluidstapijt zes keer “de eeuwige vraag naar het bestaan”. De houtblazers geven eerst “een onzichtbaar antwoord” waarna elke stem voor zich het eigen gelijk opeist. Aldus worden de mogelijke antwoorden het onderwerp van een strijdtoneel. Uiteindelijk blijft echter enkel de initiële vraag over, samen met het zwijgen van de kosmos. Deze meditatie in klanken is zonder twijfel Ives’ bekendste werk geworden.

Het project ‘Hard Target’ startte met het ‘vioolconcerto’ ‘**Constans**’ van de Australische componiste **Mary Finsterer**. Zij heeft zich voor haar deel van de rit alvast helemaal naar binnen gekeerd. Telkens wanneer Finsterer een werk componeert, werkt ze de laatste weken van het proces immers letterlijk rond de klok, met een minimum aan slaap. De energie die ze dan beleeft wil ze doorgeven aan de luisteraar. In het geval van ‘Constans’ trok ze zich letterlijk terug in een kleine kamer om niet gestoord te worden. Grote steun in deze periode en haar voornaamste link met de buitenwereld was haar man Dean Golja, aan wie het werk is opgedragen.

‘Constans’ is Latijn voor “continuity of character and singleness of heart”. Deze definitie wordt ook op de partituur vermeld. Eén enkel akkoord dient als wervelkolom waaraan de rest van het werk zich vasthaakt. Rond deze centrale as schildert Finsterer tal van regenbogen; kleuren en vormen à la Paul Klee. Rauwe statische klank wordt doorbroken door onverwachte explosies en in het tweede deel verliest de viool enigszins het pleit ten voordele van marimba, slagwerk en contrabassen. In het finale gedeelte is echter ook de zinderende vioolpartij opnieuw prominent aanwezig. De laatste rechte lijn kan dan ingezet worden.

De première van Constans vond meer dan tien jaar geleden plaats. De niet voor de hand liggende bezetting zorgde ervoor dat een verder klinken achterwege bleef. Irvine Arditti is alvast uiterst gelukkig dat ‘zijn’ stuk opnieuw de ether ingaat. Finsterer schreef het immers met zijn karakteristieke vioolspel in het achterhoofd.

Bij de muziek van **Peter Adriaansz** worden de etiketten “formalistisch”, “conceptueel” en “hoorbare wiskunde” gebruikt. Een titel zoals ‘**Structure II**’ wijst natuurlijk ook in die richting. De compositie is deel van een - inmiddels vijf-uur durende - serie van zestien werken, geschreven in 2005. Adriaansz wil daarin onder andere de noties oneindigheid en constante kleurenvariabiliteit onderzoeken. Hij werkt dan ook met de zogenaamde “techniek

van beschikbare tonen". Dat wil zeggen dat de muzikanten vertrekken van een aangeboden set muzikaal materiaal, maar ze kunnen zelf ook nog beslissen over een aantal aspecten van het uiteindelijke resultaat. Zo wordt een vastgelegd gegeven gekoppeld aan een onvoorspelbaar iets. De muziek is genoteerd, maar eigenlijk ook weer niet. Adriaansz wil formele rigiditeit koppelen aan persoonlijke vrijheid, vastgelegde tijd aan nog te bepalen tijd. Het geluid blijft voor hem wel primordiaal. Er wordt geen verhaaltje aan gekoppeld, er 'gebeurt' niet echt iets. Het betreft de presentatie van klank op een bepaalde manier. Niets meer, niets minder.

Die bepaalde manier is in dit geval qua overkoepelende vorm een ... diamant. Adriaansz duidt dit in enigszins complexe bewoordingen als volgt:

"Twee onafhankelijke lijnen leggen een lineair traject af vanuit het centrum naar de extremiteten en weer terug. De keuze van de toonhoogte is hierbij volledig afgeleid van het harmonisch spectrum op E, waarbij het divergeren zeven van de eerste acht priemgetallen als materiaal heeft en het convergeren gebaseerd is op de eerste zes oneven boventonen. De musici hebben allen één primaire geluidsbron (doorgaans strakke tonen) maar kunnen deze periodiek afwisselen met een secundair geluid of dynamische curve. De duur van de tonen is hierbij variabel, naargelang de mogelijkheden van de instrumenten."

Deze structuur hoort de argeloze luisteraar natuurlijk niet, maar het eindresultaat bezit wel degelijk 'briljantie'.

'**Body Electric**' van de Italiaanse componist **Luca Francesconi** werd dan weer speciaal voor het programma 'Hard Target' geschreven. De titel refereert naar 'I sing the body electric', een gedicht van de Amerikaanse dichter Walt Whitman: "I sing the body electric, a song of myself, a song of joys, a song of occupations, a song of prudence, a song of the answerer, a song of the broad-axe, a song of the rolling earth, a song of the universal." Francesconi koppelde dit gedicht aan de recente oorlog in Irak. Voornamelijk de beelden die genomen werden in de Abu Ghraib-gevangenis

bleven op het netvlies van de componist branden tijdens het schrijven van 'Body Electric'. De link met de bekende foto van een gemaskerde gevangene met elektriciteitsdraden in zijn handen is dan ook niet ver te zoeken. Francesconi wil deze foto tijdens het stuk ook laten zien aan het publiek als concreet element temidden de abstracte klankuitbarstingen. De compositie heeft de foto echter niet nodig om bijzonder intens en confronterend te zijn. Ondanks het feit dat we enkel met gestructureerde klank te maken hebben, is de hitte die het werk uitstraalt bijna letterlijk voelbaar. Het kost niet veel moeite om als het ware schokkende lichamen, klagende stemmen en diverse (nood)signalen op te merken temidden de klankenbrij. Het lijkt alsof de compositie zelf uit 'body' en 'electricity' bestaat; grote brokken geluid worden afgewisseld met zacht knisperende en knetterende muziek. De luisteraar beleeft een wilde rit die helemaal gebaseerd is op het boventoonverloop van een gestreken toon G op de viool. De violist-'rocker' gebruikt tal van effecten en wordt geholpen door de rest van het ensemble om van dit eenvoudige uitgangspunt een belevenis van jewelste te maken. Om uiteindelijk "in de onbewogen ijle van de tijd" te verdwijnen. Het volhardende publiek blijft achter. Vervuld van klank. Het doel bereikt?

DoelenEnsemble

Het DoelenEnsemble, opgericht in 1993, heeft als uitgangspunt het publiek vertrouwd te maken met de belangrijkste stromingen uit de twintigste- en eenentwintigste-eeuwse muziek. Werken van erkende meesters worden gecombineerd met die van minder bekende collega's, waardoor boeiende en afwisselende programma's tot stand komen. Het DoelenEnsemble wil een brug bouwen tussen publiek en nieuwe muziek en de luisteraar boeien met muziek die hij nog niet kent. Ook werkt het ensemble mee aan projecten om de jonge luisteraar te bereiken. Het DoelenEnsemble wil niet slechts één gezicht hebben. Het ensemble past zich aan de veelvormigheid van de moderne muziekliteratuur aan en speelt muziek voor twee of drie instrumenten even soeverein als in grote bezetting.

Orkest de Volharding

Orkest de Volharding bestaat uit dertien musici en een dirigent. Het ensemble speelt moderne of eigentijdse muziek. Jaarlijks worden dertig à veertig concerten gegeven op binnen- en buitenlandse podia. Het orkest participeert ook in samenwerkingsprojecten met andere kunstvormen zoals dans, theater en opera. De ensemble vaste bezetting van drie saxofoons, drie trompetten, drie trombones, hoorn, fluit/piccolo, piano en contrabas/basgitaar bepaalt de uitermate herkenbare klank van het orkest, die vaak omschreven wordt als 'krachtig', 'energiek' en 'dynamisch'. Alle muziek die De Volharding speelt, is speciaal voor het ensemble geschreven of bewerkt. Bijna tweehonderd nieuwe composities zijn voor het orkest geschreven. Nederlandse componisten hebben in dit repertoire een aanzienlijk aandeel. De Volharding ontstond als wapen in de strijd die in de jaren zeventig werd gevoerd tegen een vastgeroeste orkestpraktijk. In het voorjaar van 1972 brachten componist Louis Andriessen en saxofonist Willem Breuker een aantal musici uit de geïmproviseerde en uit de klassieke muziek bijeen om Andriessens compositie 'De Volharding' uit te voeren. Op 12 mei vond in het Amsterdamse Theater Carré de eerste uitvoering plaats tijdens een gedenkwaardig, rumoerig concert. Daarna werd besloten door te gaan aan het front van de nieuwe muziek. In de jaren '70 was De Volharding - in de breedst mogelijke betekenis - het Nederlandse strijdorkest. De strijd wierp vruchten af. In de loop van de jaren '80 ontstond de inmiddels internationaal erkende en benijde, bloeiende Nederlandse ensemblecultuur, waarbinnen de Volharding zich onderscheidt door zijn spilfunctie op het grensgebied van hedendaagse gecomponeerde muziek, geïmproviseerde muziek en popmuziek en door de samenwerking met andere kunstdisciplines.

Jussi Jaatinen

Na zijn studies viool en muziektheorie aan de Sibelius-Academie te Helsinki, verhuisde Jussi Jaatinen in 1998 naar Nederland om orkestdirectie te studeren. Hij studeerde aan het Rotterdams Conservatorium onder

leiding van Jurjen Hempel en Ernst van Tiel en zette zijn opleiding verder aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag en aan de Zuid-Nederlandse Hogeschool voor muziek. Daarnaast heeft Jussi Jaatinen menige meesterkursussen gevolgd. Hij studeerde bij Peter Eötvös in Acanthes, bij professor Jorma Panula met het orkest van het Schleswig-Holstein Musikfestival en in Konstanz met de Südwestdeutsche Philharmonie, en bij Lucas Vis met het Brabants Orkest. Jussi Jaatinen is de oprichter en dirigent van het Aarre Ensemble voor moderne en hedendaagse muziek dat belangrijke premières heeft uitgevoerd van Rotterdamse componisten. Ook werkt hij regelmatig samen met andere hedendaagse muziek ensembles zoals het Asko Ensemble, Orkest de Volharding, Maarten Altena Ensemble, Ensemble Soil, Slagwerkgroep Den Haag, Das Neue Ensemble in Hannover en Keulen, het Litouwse GAIDA Ensemble in Vilnius en Berlijn, Champ d'Action in Brugge en het DoelenEnsemble. Sinds september 2005 is Jussi Jaatinen de vaste dirigent van Orkest de Volharding.

Irvine Arditti

Irvine Arditti (*1953, Londen) startte op zestienjarige leeftijd zijn studies aan de Royal Academy of Music, waar hij een aantal prijzen won voor viool en compositie. Net voordat hij de Academy in 1974 verliet, richtte hij het Arditti String Quartet op. In 1976 werd hij lid van het London Symphony Orchestra en na twee jaar werd hij co-concertmeester. Hij verliet het orkest in 1980 om meer tijd te kunnen wijden aan het Arditti Quartet dat toen reeds internationaal de reputatie genoot als een van de meest vooraanstaande, zoniet het meest vooraanstaande kwartet voor hedendaagse en nieuwe muziek van de twintigste eeuw. Irvine Arditti geeft regelmatig solorecitals over de hele wereld en heeft een groot aantal creaties op zijn naam staan. Enkele gedenkwaardige premières van werken die speciaal voor hem geschreven werden, zijn 'Dox Orkh' voor viool en groot orkest van Xenakis, 'Terrain' van Ferneyhough voor viool en ensemble en het Vioolconcerto van Toshio Hosokawa met het NHK Symphony Orchestra in Tokio. Irvine Arditti concerteerde met talrijke ensembles en orkesten, waaronder het BBC Symphony Orchestra, het Radio Symfonisch Orkest van Berlijn, het Südwestfunk Orchester, het Orchester Baden-Baden, het Turin Radio Symphony, de Junge Deutsche Philharmonie, het Orchestre de Paris, het Asko Ensemble, het Nieuw Ensemble, het London Sinfonietta en het Ensemble Contrechamps. Vele componisten droegen werken aan hem op waaronder Cage, de Pablo, Dillon, Estrada, Ferneyhough, Finnis, Francesconi en Harvey. Naast de meer dan honderd cd's met het Arditti Quartet, heeft Irvine Arditti ook een reeks solo-opnamen gemaakt. Zowel zijn cd met werken voor soloviool van Carter, Estrada, Ferneyhough e.a. als zijn opname van 'La Lontananza' van Nono werden met prijzen bekroond. Ook met zijn opname van de volledige 'Freeman Etudes' van Cage heeft Irvine Arditti geschiedenis geschreven.

DoelenEnsemble & Orkest De Volharding

muzikale leiding
Jussi Jaatinen

fluit
Dil Engelhard

piano
Maarten van Veen
Jaap Dercksen

hobo
Marjolein Koning

Fender Rhodes
Jaap Dercksen

hoorn
Joeri de Vente

viool
Frank de Groot
Laurens van Vliet

klarinet
Michiel van Dijk

altviool
Karin Dolman

saxofoon
Michiel van Dijk
Bob Driessen
Rutger van Otterloo
Erik-Jan de With
Michel Lamers

cello
Rebecca Smit

trompet
Louis Lanzing
Marc Busscher
Reijer Dorresteyn

contrabas
Peter Rikkers
Sjeng Schupp

trombone
Johan de Meij
Koen Kaptijn

elektrische gitaar
Patricio Wang

bastrombone
Hans Visser

percussie
Wilbert Grootenboer
Martijn Krijnen
Joey Marijs

www.desingel.be

ABONNEMENTEN

TICKETS

tickets | hoofdingang

Desguinlei 25 . B-2018 Antwerpen

www.desingel.be . tickets@desingel.be

T +32 (0)3 248 28 28 . F +32 (0)3 248 28 00

openingsuren: ma-vr 10-19 uur . za 16-19 uur

administratie v.z.w

Jan Van Rijswijcklaan 155 . B-2018 Antwerpen

T +32 (0)3 244 19 20 . F +32 (0)3 244 19 59

info@desingel.be

deSingel is een kunstinstelling van de Vlaamse Gemeenschap
en geniet de steun van

(see more | de more)

